

EDYTA MIODUCHOWSKA-JAROSZEWICZ

Uniwersytet Szczeciński

METODY KONSOLIDACJI SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH W ANALIZIE FINANSOWEJ GRUPY KAPITAŁOWEJ

1. Wprowadzenie

Grupa kapitałowa jest specyficzny podmiotem funkcjonujący w globalnym i dynamicznie zmieniającym się otoczeniu, którego forma tego podmiotu jest coraz częściej wybieraną postacią funkcjonowania na rynku. Grupa kapitałowa to struktura łącząca przedsiębiorstwa za pomocą związków kapitałowych. W Polsce jest konstrukcją mającą umocowanie i definicję prawną, m.in. na gruncie ustawy o rachunkowości oraz o ochronie konkurencji i konsumentów. W odniesieniu do nauki o zarządzaniu stanowi przypadek holdingu. Według .M. Trockiego, grupy kapitałowe to zgrupowania, charakteryzujące się:¹

- 1) funkcjonowaniem w celu realizacji wspólnych celów gospodarczych,
- 2) składające się z samodzielnych prawnie podmiotów gospodarczych w formie spółek kapitałowych (spółek z o.o. lub spółek akcyjnych),
- 3) powiązane w sposób trwały więziami kapitałowymi, majątkowymi, kontraktowymi, personalnymi.
- 4) posiadające możliwość realizacji wspólnych celów, wynikająca z rodzaju intensywności tworzących je powiązań.

Motywy tworzenia grup kapitałowych są różne, najczęściej występujące i przytaczane w literaturze, to:²

- a) możliwość nabywania akcji lub udziałów przedsiębiorstw już zorganizowanych, działających na rynku, posiadających specjalistyczną kadrę, a nierzadko także uznaną przez klientów markę.
- b) zamiar ograniczenia wysokiego ryzyka operacyjnego,
- c) potencjalnie wysoka sprawność zarządzania w grupach kapitałowych,
- d) chęć obniżenia łącznego opodatkowania czy uzyskania ulg celnych, jeżeli prawodawstwo danego kraju stwarza takie możliwości,
- e) ochrona przez ryzykiem kapitałowym przy wykupie przedsiębiorstwa przez zarząd lub inwestora strategicznego,
- f) chęć wykorzystania znanej marki producenta,
- g) możliwość pozbycia się niewygodnego konkurenta.

Grupa kapitałowa sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe, które przedstawia obraz sytuacji finansowej tego podmiotu. Do procesu konsolidacji sprawozdania jednostek zależnych ze sprawozdaniem spółki dominującej dochodzi, kiedy ma udziały dające

¹ M. Trocki, *Grupy kapitałowe. Tworzenie i funkcjonowanie*, PWN, Warszawa 2004, s. 40-41.

² *Konsolidacja sprawozdań finansowych jednostek tworzących grupę kapitałową*, Zeszyt Specjalny nr 2 (dodatek do „SFK” nr 28-29/99), s. 1-24.

ponad 50% głosów na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy. Zakłada się, że mając taką liczbę udziałów ma się pełną kontrolę nad operacjami spółki oraz jej aktywami i pasywami. Istnieje jednak szereg wyjątków od tej reguły, w których stosuje się inne kryteria niż reguła 50% głosów.³

Celem artykułu jest charakterystyka metod konsolidacji sprawozdań finansowych i przedstawienie treści skonsolidowanych sprawozdań z uwzględnieniem rodzaju metody konsolidacji. Treść skonsolidowanego sprawozdania finansowego determinuje sposób oceny sprawozdań i metodologie wskaźników analizy finansowej. Artykuł wskazuje charakterystyczne cechy skonsolidowanych sprawozdań finansowych w zależności od metody konsolidacji. Cechy te powinny być uwzględnione w analizie finansowej grupy kapitałowej. Cel zrealizowano wyodrębniając następujące punkty w artykule:

- 1) grupa kapitałowa a skonsolidowane sprawozdanie finansowe,
- 2) metoda konsolidacji pełnej a sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej,
- 3) skonsolidowane sprawozdanie finansowe a metoda konsolidacji proporcjonalnej,
- 4) konsolidacja metodą praw własności w sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

2. Grupa kapitałowa a skonsolidowane sprawozdanie finansowe

Grupa kapitałowa powstaje w wyniku pozyskania kontroli przez jednostkę dominującą nad jednostką podporządkowaną. Pierwszą czynnością związaną ze sporządzeniem sprawozdania finansowego jednostek powiązanych jest ustalenie ceny nabycia udziałów i jej właściwe rozliczenie na nabyte składniki majątkowe (aktywa netto), jakie są w posiadaniu nabytej jednostki. Po ustaleniu ceny nabycia, która najczęściej jest wartością godziwą określonych aktywów lub zobowiązań, a główną zasadą metod rozliczania połączeń jednostek jest dzień wpisu do właściwego rejestru dla siedziby spółki, następuje scalanie (konsolidacja) sprawozdań finansowych jednostki dominującej oraz jednostek zależnych poprzez zsumowanie poszczególnych pozycji aktywów, zobowiązań, kapitału własnego, przychodów i kosztów. Zdarzeń gospodarczych, które zaszły w okresie sprawozdawczym pomiędzy jednostkami wchodzącymi w skład grupy.⁴

Konsolidacja sprawozdań finansowych oznacza w uproszczeniu przedstawienie stanu majątkowego i wyników działalności grupy kapitałowej mających na celu oddanie rzeczywistego efektu wszystkich w taki sposób, jakby to była jedna jednostka. Przeprowadzenie takiej operacji wymaga dokonaniu szeregu przekształceń i włączeń, mających na celu oddanie rzeczywistego efektu wszystkich zdarzeń gospodarczych, które zaszły w okresie sprawozdawczym pomiędzy jednostkami wchodzącymi w skład grupy.⁵

³ Szerzej J. Kaczka, *Wyłączenia podmiotowe w konsolidacji sprawozdań finansowych – praktyczne wskazówki*, Prawo Przedsiębiorcy nr 23/2007, s. 76-81. H. Buk, E. Piątek, *Kształtowanie skonsolidowanego sprawozdania finansowego poprzez odpowiedni dobór zakresu podmiotowego grupy kapitałowej w świetle polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Monitor Rachunkowości i Finansów nr 3/2007, s. 26-30.

⁴ A. Helin, *op.cit.*, s. 108-136.

⁵ M. Sumiński, *Performance Management a konsolidacja sprawozdań finansowych*, Controlling nr 1, 1-31 stycznia 2010.

Typowym zewnętrznym źródłem informacji jest skonsolidowane sprawozdanie finansowe, które również jest wykorzystywane w wewnętrznych analizach. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe składa się z:⁶

- a) skonsolidowanego bilansu,
- b) skonsolidowanego rachunku zysków i strat,
- c) skonsolidowanego rachunku przepływów pieniężnych,
- d) zestawienia zmian w skonsolidowanym kapitale własnym,
- e) informacji dodatkowej, obejmującej wprowadzenie do skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Do rocznego sprawozdania finansowego dołącza się sprawozdanie z działalności grupy kapitałowej zawierające sprawozdanie finansowe o udziałach (akcjach) własnych posiadanych przez jednostkę dominującą, jednostki wchodzące w skład grupy kapitałowej oraz osoby działające w ich imieniu [Ustawa z dnia 18 marca 2008 roku].

W analizie finansowej grupy kapitałowej najczęściej wykorzystuje się skonsolidowany bilans, skonsolidowany rachunek zysków i strat oraz skonsolidowany rachunek z przepływów pieniężnych. Dokonując analizy finansowej grupy kapitałowej należy szczególną uwagę zwrócić na pozycje przedstawione w uproszczonych schematach podstawowych sprawozdań finansowych, które zostały pogrubione (schemat 1-3). Pozycje te wskazują na powiązanie kapitałowe i powinny w trakcie oceny sytuacji finansowej grupy kapitałowej zostać poddane szczególnej analizie.⁷

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe ma przedstawiać informacje o grupie kapitałowej w taki sposób, jakby stanowiła ona pojedynczą jednostkę gospodarczą, w tym celu należy dokonać następujących działań w tym zakresie:

- a) wyłączyć transakcje dokonane pomiędzy jednostkami objętymi konsolidacją,
- b) wyłączyć udziały jednostki dominującej z każdej jednostki podporządkowanej, podlegającej konsolidacji oraz tej części kapitału własnego spółek zależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej,
- c) określić i skorygować z zyskiem netto grupy kapitałowej udziały mniejszościowe w zysku netto skonsolidowanych jednostek podporządkowanych za dany okres sprawozdawczy w celu uzyskania zysku netto przypadającego właścicielom jednostki dominującej,
- d) oszacować i zaprezentować wartość udziałów mniejszościowych w kapitale własnym skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Po zakończeniu procedur konsolidacyjnych następuje sporządzenie sprawozdania finansowego według określonych zasad uwarunkowanych ustawą o rachunkowości, wyróżnia się możliwość wyboru pomiędzy trzema metodami konsolidacji:

- pełną,
- proporcjonalną,
- wyceną udziałów metodą praw własności.

⁶ T. Waślicki, *Dobór jednostek powiązanych do konsolidacji sprawozdań finansowych*, *Monitor Rachunkowości i Finansów* nr 11/2003, s. 10-13.

⁷ E. Mioduchowska-Jaroszewicz, *Analiza finansowa grupy kapitałowej*, w: „Efektywność. Wymiary, uwarunkowania”, wyzwania, red. T. Dudycz, G. Osbert-Pociecz, Wydawnictwo Społecznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania, Wrocław-Łódź 2010, s. 217.

Wybór metod konsolidacji i specyficznych zasad wyceny udziałów w jednostkach podporządkowanych wynika z zakresu kontroli jednego przedsiębiorstwa nad drugim, a tym samym zróżnicowany zakres wpływu, jaki spółka dominująca lub znaczący inwestor wywiera na podmiot podporządkowany. Resumując wybór metody zdeterminowany jest stwierdzeniem „im większy stopień kontroli podmiotu dominującego nad podmiotem podległym, tym szerszy zakres konsolidacji”.⁸

3. Metoda konsolidacji pełnej a sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej

Najbardziej popularną metodą konsolidacji sprawozdania finansowych jest metoda konsolidacji pełnej. Metoda ta polega na sumowaniu, w pełnej wartości, poszczególnych pozycji odpowiednich sprawozdań finansowych jednostki dominującej i jednostek zależnych oraz na dokonaniu wyłączeń. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje dane jednostek zależnych metodą konsolidacji pełnej, oraz dane jednostek współzależnych nie będących spółkami handlowego metoda konsolidacji proporcjonalnej. Przy zastosowaniu metody konsolidacji pełnej, w pierwszej kolejności sumuje się kwoty pozycji bilansu, rachunku zysków i strat, rachunku z przepływów środków pieniężnych oraz zestawienia zmian w kapitale własnym.⁹ Punktem wyjściowym konsolidacji pełnej są sporządzone bilanse jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej. W celu ułatwienia konsolidacji, jednolite pozycje jednostkowych bilansów grupy powinny zostać odpowiednio wyodrębnione. Ponadto sprawozdanie finansowe jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej powinny zawierać szereg informacji niezbędnych do konsolidacji, takich jak charakterystyka udziałów, wyodrębnione rozrachunki wobec innych podmiotów wchodzących w skład grupy oraz charakterystykę przychodów i kosztów podlegających wyłączeniu.¹⁰

Jednostka przejmująca/dominująca		Jednostka przejmowana/zależna	
Aktywa	Pasywa	Aktywa	Pasywa
.....
.....
Udziały w jednostce przejmowanej		Kapitały własne (w. proporcji do posiadanych udziałów)
.....			

Schemat 1. Procedura łączenia bilansów w metodzie konsolidacji pełnej

Źródło: J. Rak, J. Turyn, Rachunkowość i finanse grupy kapitałowej, Difin, Warszawa 2004, s. 120.

Wyłączenia i korekty mają na celu wyeliminowanie występujących pomiędzy jednostkami objętymi konsolidacją efektów wzajemnych powiązań kapitałowych oraz efektów wzajemnych transakcji. W szczególności w ramach wyłączeń kapitałowych dokonuje się:¹¹

⁸ A. Helin, *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe. Jak sporządzić sprawozdanie finansowe jednostek powiązanych*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2009, s.91-97.

⁹ J. Rak, J. Turyn, *Rachunkowość i finanse grupy kapitałowej*, Difin, Warszawa 2004, s. 120.

¹⁰ A. Helin, *op.cit.*, s. 108-136.

¹¹ M. Remlein, *Metody konsolidacji sprawozdań finansowych*, *Problemy rachunkowości*, styczeń – luty 2002, s. 27-32.

- a) eliminacji wartości nabycia udziałów (akcji) posiadanych przez jednostkę dominującą w jednostce zależnej,
- b) eliminacji kapitałów własnych jednostki zależnej,
- c) uwzględnienia różnicy z konsolidacji,
- d) uwzględnienia kapitałów mniejszości.

Aby osiągnąć cel konsolidacji, jakim jest przedstawienie grupy kapitałowej zgodnie z zasadą jedności, należy w skonsolidowanym bilansie ująć tylko te należności i zobowiązania, które są efektem transakcji dokonanych z jednostkami spoza grupy. Dlatego też wszystkie wzajemne należności i zobowiązania zarówno z tytułu sprzedaży, jak i zakupu, udzielonej i otrzymane pożyczki lub innych tytułów powinny być zidentyfikowane i wyeliminowane w tych samych wielkościach. Cechy charakterystyczne skonsolidowanego bilansu sporządzonego metodą konsolidacji pełnej zestawiono w schemacie 2.

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe	A. Kapitał własny
II. Wartość firmy jednostek podporządkowanych,	III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)
1. Wartość firmy – jednostki zależne	VII. Różnice kursowe z przeliczenia
	B. Kapitał mniejszości
	C. Ujemna wartość firmy jednostek podporządkowanych

Schemat 2. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej według metody konsolidacji pełnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 sierpnia 2008r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania przez jednostki inne niż banki i zakłady ubezpieczeń skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych (Dz.U. Nr 162, poz.1004), zwane w skrócie rozporządzeniem.

Bilans skonsolidowany jest bilansem dla przedsiębiorstwa wielopodmiotowego sporządzonym przez podmiot dominujący lub znaczącego inwestora. Każdy pojedynczy podmiot wchodzący w skład grupy kapitałowej sporządza pojedynczy bilans. (schemat 2)

W skonsolidowanym bilansie szczególnymi pozycjami po stronie aktywów które powinny podlegać ocenie to wartość firmy jednostek podporządkowanych. Po stronie pasywów udziały (akcje) własne, różnice kursowe z przeliczenia, kapitał mniejszości oraz ujemna wartość firmy w jednostkach podporządkowanych.

Wartość firmy jest to nadwyżka wartości udziałów nad odpowiadającym im częścią aktywów netto. Wzrost wartości tej pozycji w czasie, oznacza wzrost wartości udziałów jednostki dominującej w kapitale zakładowym jednostek zależnych lub z tytułu dodatniej różnicy z wyceny udziałów w aktywach netto. Pozycja ta stanowi część wartości niematerialnych i prawnych, i dotyczy nabycia akcji lub udziałów w jednostkach pozostałych (niepowiązanych lub nieobjętych konsolidacją). Spadek wartości tej pozycji wiąże się ze zmniejszeniem tych udziałów, zmniejszenia wartości aktywów netto, ujemnej różnicy z wyceny oraz aktualizacji z tytułu utraty wartości. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna) jest to kwota akcji i udziałów spółki dominującej w posiadaniu spółek zależnych.

Ujemna wartość firmy jest to nadwyżka części aktywów netto nad wartością udziałów. Pozycja ujemna wartość firmy jednostki zależne jest wykazywane jako składnik ujemnej wartości jednostek podporządkowanych. Zmiany wartości tej pozycji są wynikiem analo-

gicznych zdarzeń jak w przypadku wartości firmy, tylko zamiast aktualizacji wartości następuje odpis na odpowiednią pozycję skonsolidowanego rachunku zysków i strat. Ujemna wartość firmy w rozliczeniach międzyokresowych dotyczy jednostek pozostałych i powiązanych nieobjętych konsolidacji.

Różnice kursowe z przeliczenia są to zyski lub straty z tytułu przeliczenia na złote kapitału własnego jednostek podporządkowanych, których siedziby znajdują się za granicą. Stanowi je różnice kursowe na kapitale własnym (poza wynikiem finansowym netto).

Kapitał mniejszości to udziały w kapitale własnym jednostek zależnych lub przedsiębiorstw i instytucji innych niż objęte konsolidacją. Kapitał jest tworzony poprzez wartość udziałów innych współwłaścicieli spółek zależnych, którzy jednak nie mają nad nimi kontroli. Wartość rośnie lub maleje zgodnie z zmianami aktywów netto jednostek zależnych oraz wielkości ich udziałów w tych aktywach.¹²

W rachunku zysków i strat skonsolidowanym metoda pełną włącza się w pełnej wysokości poszczególne pozycje rachunku zysków i strat każdej jednostki zależnej za okres od początku roku obrotowego lub od dnia objęcia kontroli oraz do końca roku obrotowego lub od dnia ustania kontroli, jeżeli dzień objęcia kontroli lub dzień ustania kontroli nastąpił w ciągu roku obrotowego (schemat 3).¹³

Przychody netto ze sprzedaży, pozostałe operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metoda konsolidacji pełnej
Koszty operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metoda konsolidacji pełnej
Zysk (strata) na sprzedaży całości lub części udziału jednostek podporządkowanych
Zysk z działalności gospodarczej
Odpisy wartości firmy jednostek zależnych
Odpisy ujemnej wartości jednostek zależnych
Zysk brutto
Podatek dochodowy
Zyski (straty) mniejszościowe
Zysk netto

Schemat 3. Uproszczony skonsolidowany rachunek zysków i strat sporządzany metoda konsolidacji pełnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 18 marca 2008 roku o zmianie ustawy o rachunkowości; www.rsg.pl.

W skonsolidowanym rachunku zysków i strat należy ująć przychody i koszty, które zostały osiągnięte w wyniku transakcji dokonywanych z jednostkami zewnętrznymi. Wynik finansowy grupy kapitałowej ma być ta wielkością, którą osiągnięto na operacjach dokonywanych z jednostkami spoza grupy. Zatem wszystkie wyniki (zarówno zyski, jak i straty) osiągnięte na skutek transakcji wewnętrznych zawarte w aktywach jednostek objętych konsolidacją, muszą być wyeliminowane na dzień sporządzania skonsolidowanego spra-

¹² D. Wędzki, *Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego, Oficyn ekonomiczna Wolters Kluwers, Kraków 2006, s. 118-120.*

¹³ J. Rak, J. Turyn, *op.cit., s. 124.*

wozdania finansowego.¹⁴ Charakterystyczne pozycje rachunku zysku i strat konsolidowanego metoda pełną przedstawia schemat 3.

4. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe a metoda konsolidacji proporcjonalnej

Metoda konsolidacji proporcjonalnej według znowelizowanej ustawy o rachunkowości z dnia 1 stycznia 2009 roku obejmuje dane jednostek współzależnych, zdefiniowanych jako jednostki współkontrolowane przez wspólników na podstawie zawartych pomiędzy nimi umowy, umowy spółki lub statutu. Sprawowanie współkontroli zdefiniowane jest jako zdolność wspólnika jednostki współzależnej na równi z innymi wspólnikami określonymi w zawartej umowie do kierowania polityką finansową i operacyjną tej jednostki, w celu osiągnięcia wspólnie korzyści ekonomicznych z jej działalności. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzone według metody proporcjonalnej polega na sumowaniu poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych wspólnika jednostki współzależnej w pełnej wartości, z częścią wartości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych jednostek współzależnych proporcjonalną do posiadanych przez jednostkę grupy kapitałowej objęte konsolidacją udziałów, dokonaniu odpowiednich wyłączeń i korekt.

Wyłączeniu przy tworzeniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego podlegają w odpowiednich kwotach lub proporcjonalnie do posiadanych przez wspólnika jednostki współzależnej udziałów:¹⁵

- wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze jednostek objętych skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym,
- przychody i koszty operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi skonsolidowanymi sprawozdaniami finansowymi,
- zyski i strat powstałe w wyniku operacji dokonanych między jednostkami skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym, zawarte w wartości aktywów podlegających konsolidacji,
- dywidendy naliczone lub wypłacone przez jednostki współzależne ich wspólnikom i innym jednostkom objętych skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym.

Podstawową zasadą stosowaną w metodzie konsolidacji proporcjonalnej jest wykazywanie w skonsolidowanym bilansie aktywów, które grupa kontroluje, i zobowiązań, za które grupa jest odpowiedzialna w wartości proporcjonalnej, równej posiadanym udziałom kapitałowym. Z tego powodu wyłączeniom podlegają:

- a) wzajemne należności i zobowiązania jednostek objętych konsolidacją w wartości proporcjonalnej do posiadanych udziałów,
- b) przychody i koszty dotyczące operacji dokonywanych między jednostkami objętymi konsolidacją,
- c) zyski lub straty powstałe na operacjach dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją, zawarte w wartościach podlegających konsolidacją, zawarte w wartościach podlegających konsolidacją aktywów i pasywów – w proporcji do posiadanych udziałów,
- d) udziały w podmiotach współzależnych oraz wartość firmy. Wyłączeniu podlega wyrażona w cenie nabycia wartość udziałów posiadanych przez jednostkę dominującą

¹⁴ M. Remlein, *Metody konsolidacji sprawozdań finansowych*, op.cit., s. 27-32.

¹⁵ A. Helin, op.cit., s. 103-104.

cą i inne jednostki objęte konsolidacją w jednostkach współzależnych. Jeżeli wartość posiadanych udziałów i odpowiadająca im część odpowiada im części wycenionych według wartości godziwych, aktywów netto jednostek współzależnych różnią się, to różnica stanowi wartość firmy. Dodatnia wartość firmy wykazywana jest w aktywach skonsolidowanego sprawozdania finansowego w odrębnej pozycji, jako „Wartość firmy jednostek podporządkowanych”. Ujemna wartość firmy wykazuje się w pasywach skonsolidowanego bilansu, w odrębnej pozycji, jako „Rezerwa kapitałowa jednostek porządkowanych”.

- e) sprzedaż udziałów lub akcji w jednostce współzależnej,
- f) aktywa i zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynikające z wyłączeń i korekt konsolidacyjnych,
- g) przejściowe i pierwsze konsolidacja jednostek współzależnych,
- h) zmiany kapitałowe.

Charakterystyczne cechy skonsolidowanego bilansu sporządzonego metodą konsolidacji proporcjonalnej przedstawiono w schemacie 4 .

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe	A. Kapitał własny
II. Wartość firmy jednostek podporządkowanych,	III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)
1. Wartość firmy – jednostki współzależne	VII. Różnice kursowe z przeliczenia
	B. Kapitał mniejszości
	C. Rezerwa kapitałowa jednostek podporządkowanych

Schemat 4. Skonsolidowany bilans grupy kapitałowej według metody konsolidacji proporcjonalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie D. Wędzki, Analiza wskaźnikowa..., op.cit., s. 120-122. A. Helin, Skonsolidowane sprawozdanie finansowe, op.cit., s. 103-108.

Skonsolidowany bilans grupy kapitałowej sporządzony metodą proporcjonalną różni się od tego sporządzanego metodą pełną tym, że nie ujmuje kapitału mniejszości, a ujemna wartość firmy jednostek występuje jako „Rezerwa kapitałowa jednostek podporządkowanych”.

W metodzie konsolidacji proporcjonalnej rachunek zysków i strat charakteryzuje się głównie dwiema pozycjami to odpisy wartości firmy jednostek współzależnych i odpisy ujemne wartości jednostek współzależnych (schemat 5).

Przychody netto ze sprzedaży, pozostałe operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metoda konsolidacji proporcjonalną
Koszty operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metoda konsolidacji proporcjonalnej
Zysk (strata) na sprzedaży całości lub części udziału jednostek podporządkowanych
Zysk z działalności gospodarczej
Odpisy wartości firmy jednostek współzależnych
Odpisy ujemnej wartości jednostek współzależnych
Zysk brutto

Podatek dochodowy
Zysk netto

Schemat 5. Uproszczony skonsolidowany rachunek zysków i strat sporządzany metoda konsolidacji proporcjonalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 18 marca 2008 roku o zmianie ustawy o rachunkowości; www.rsg.pl; D. Wędzki, Analiza wskaźnikowa..., op.cit. 152.

Rachunek zysków i strat sporządzany metodą konsolidacji proporcjonalną charakteryzuje się następującymi pozycjami:

- przychody ze sprzedaży, operacyjne i finansowe uzyskane od jednostek powiązanych,
- koszty operacyjne i finansowe powstałe w jednostkach powiązanych,
- zysk (strata) na sprzedaży całości lub części udziału jednostek podporządkowanych,
- odpisy wartości firmy jednostek współzależnych lub odpisy ujemnej wartości firmy jednostek współzależnych.

Uproszczony zakres skonsolidowanego rachunku zysków i strat konsolidowanego metoda proporcjonalną przedstawia schemat 5.

5. Konsolidacja metodą praw własności w sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego

Konsolidacja metodą praw własności nazwana również metodą konsolidacji liniowej uzależnia techniką konsolidacji od zakresu kontroli, jaki jednostka dominująca wywiera nad jednostką podporządkowaną. Metoda ta konsolidacji raczej jest metodą wyceny udziałów w jednostkach podporządkowanych. Polega ona aktualizacji (urealnieniu) wartości posiadanych udziałów (akcji), jakie podmiot dominujący posiada w podmiotach podporządkowanych nieobjętych konsolidacją metodą pełną. Aktualizacja wartości może być wynikiem wypracowanego przez podmiot podporządkowany zysku, ale także wynikiem rewaloryzacji (aktualizacji) majątku posiadanego przez podmiot podległy.¹⁶ Charakterystyczne pozycje skonsolidowanego sprawozdania finansowego – bilansu, metodą praw własności przedstawiono w schemacie 4. Specyficzna cechą tak sporządzanego skonsolidowanego bilansu sporządzanego dla spółek stowarzyszonych i współzależnych, poza korektą wyceny wartości udziałów i akcji nie dokonuje się wyłączeń pozycji, a także nie wykazuje się kapitału mniejszości oraz różnicy z przeliczenia.

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe V. Inwestycje długoterminowe 3. Długoterminowe aktywa finansowe a) w jednostkach zależnych, współzależnych i stowarzyszonych wycenianych metoda praw własności	A. Kapitał własny III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)

¹⁶ A. Helin, op.cit., s. 106-107.

B. Aktywa obrotowe III. Inwestycje krótkoterminowe, a) w jednostkach zależnych i współzależnych, b) w jednostkach stowarzyszonych.	
---	--

Schemat 6. Skonsolidowany bilans grupy kapitałowej według metody konsolidacji praw własności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawa z dnia 18 marca 2008r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. nr 63, poz.393).

Pozycja wartość firmy jednostek podporządkowanych jest nadwyżką ceny nabycia nad wartością aktywów netto dodatkowych udziałów lub akcji odpowiednio w jednostkach stowarzyszonych lub współzależnych nabytych przez znaczącego inwestora. W przypadku firm nie objętych konsolidacją wartość firmy jest prezentowano jak poprzednio.

Długoterminowe aktywa finansowe w jednostkach zależnych, współzależnych i stowarzyszonych wycenianych metodą praw własności zawierają różne pozycje aktywów finansowych nabytych w jednostkach stowarzyszonych. Udziały lub akcje są ujęte w cenie nabycia, zaś różnica pomiędzy ceną a wartością aktywów netto jest ujmowana jako wartość firmy. Pozostałe pozycje, czyli inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki i inne długoterminowe aktywa finansowe, mają podobny charakter jak inwestycje długoterminowe w jednostkach powiązanych dla bilansu jednostkowego.¹⁷

Przychody netto ze sprzedaży, pozostałe operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metodą konsolidacji metoda pełną lub metoda proporcjonalną
Koszty operacyjne, finansowe
• Od jednostek powiązanych nie objętych metodą konsolidacji metoda pełną lub metoda proporcjonalną
Zysk z działalności gospodarczej
Zysk (strata) z udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności
Zysk brutto
Podatek dochodowy
Udział w zyskach (stratach) netto jednostek podporządkowanych wycenianych metodą praw własności
Zysk netto

Schemat 7. Uproszczony skonsolidowany rachunek zysków i strat sporządzany metoda praw własności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 18 marca 2008 roku o zmianie ustawy o rachunkowości; www.rsg.pl.

Wycena metodą praw własności polega na wykazywaniu w aktywach trwałych bilansu:
a) udziałów w jednostkach podporządkowanych w cenie nabycia powiększonej lub pomniejszonej o przypadające na rzecz jednostki dominującej, współnika jednostki współzależnej lub znaczącego inwestora zwiększenia lub zmniejszenia kapitału własnego jednostki podporządkowanej od dnia kontroli,

¹⁷ D. Wędzki, *Analiza wskaźnikowa*, op.cit. 122-123.

- b) udziału w zysku (stracie) netto jednostki podporządkowanej koryguje się o odpisy wartości firmy lub ujemnej wartości firmy,
- c) odpisy różnic w wycenie aktywów netto według wartości godziwych i wartości księgowych, przypadających na dany okres sprawozdawczy.

Zastosowanie metody praw własności wiąże się wykazywaniu rachunku zysku i strat w oddzielnej pozycji, udziału w zysku (stracie) netto jednostki podporządkowanej. Z zysku (straty) netto jednostki podporządkowanej wyłącza się zawarte w aktywach zyski (straty) z tytułu transakcji dokonanych między tymi jednostkami objętymi sprawozdaniem finansowym a daną jednostką podporządkowaną, proporcjonalnie do posiadanych udziałów. (schemat 7)

Znowelizowana ustawa o rachunkowości z zakresie konsolidacji sprawozdania finansowych z dnia 01.01.2008 roku, zmieniła zakres zastosowania metody konsolidacji praw własności, wskazując podmioty wobec których można stosować tę metodę, to:¹⁸

- jednostki współzależne,
- jednostki stowarzyszone,
- jednostki podporządkowane – udziały w podmiotach dominujących lub znaczącego inwestora.

Metody praw własności nie stosuje się do wyceny, w przypadku:¹⁹

- a) udziałów w jednostce stowarzyszonej kupionych w celach sprzedaży w ciągu 1 roku od ich nabycia,
- b) kontrola w jednostce stowarzyszonej trwa krócej niż jeden rok,
- c) występują ograniczenia w sprawowaniu kontroli.

6. Podsumowanie

Zakres i forma źródeł informacji wszystkich podmiotów wpływa na dobór metod wykorzystywanych w ocenie działalności podmiotów gospodarczych. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest specyficznym źródłem informacji o grupie kapitałowej, zróżnicowanym nie tylko treścią ale też sposobem konsolidacji. Podanie ocenie działalności grupy kapitałowej wymaga odpowiedniego doboru narzędzi, które będą zróżnicowane w zakresie przedmiotu badania – podmiot dominujący – jednostkowe sprawozdanie finansowe, czy grupa kapitałowa – skonsolidowane sprawozdanie finansowe. Forma skonsolidowanego sprawozdania finansowego zależy od rodzaju metody konsolidacji i wpływa na formuły wskaźników wykorzystywanych do oceny sytuacji finansowej grupy kapitałowej. Badanie skonsolidowanego sprawozdania finansowego wymaga wygenerowania zestawu wskaźników i próby ich weryfikacji na grupie skonsolidowanych sprawozdań finansowych.

7. Literatura

- [1] Braun-Karp L., *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej*. Zmiany wprowadzone nowelizacją ustawy o rachunkowości od dnia 1 stycznia 2009 roku, *Buchalter* 27/2008, s. 12-16.

¹⁸ *Konsolidacja oraz połączenia jednostek gospodarczych. Nowe regulacje.*, *Buchalter* nr 21/2009, s. 8-16.

¹⁹ A. Helin, *op.cit.*, s. 107.

- [2] Czerwiński G., *Grupa kapitałowa i jej skonsolidowane sprawozdanie finansowe*, Rachunkowość nr 10/2008.
- [3] Helin A., *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe. Jak sporządzić sprawozdanie finansowe jednostek powiązanych*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2009.
- [4] Kolesnik K., *Zmiany w sprawozdawczości finansowej grup kapitałowych. Nowe rozporządzenie konsolidacyjne*, Buchalter nr 51/52 2008.
- [5] *Konsolidacja sprawozdań finansowych jednostek tworzących grupę kapitałową*, Zeszyt Specjalny nr 2 (dodatek do „SFK” nr 28-29/99).
- [6] Mazur M., *Konsolidacja sprawozdań finansowych jednostek krajowych i zagranicznych*, Serwis Finanse-Rachunkowość nr 23 (321).
- [7] Mioduchowska-Jaroszewicz E., *Analiza finansowa grupy kapitałowej*, w: *Efektywność. Wymiary, uwarunkowania, wyzwania*, red. T. Dudycz, G. Osbert-Pociech, Wydawnictwo Społecznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania, Wrocław-Łódź 2010.
- [8] Mioduchowska-Jaroszewicz E., *Źródła finansowania działalności w grupie kapitałowej*, w: *Przedsiębiorstwo zorientowane na wiedzę*, red. W. Janasz, Zeszyty Naukowe nr 629, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 21, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2011.
- [9] Mioduchowska-Jaroszewicz E., *Kapitał mniejszości w zarządzaniu przedsiębiorstwem złożonym*, w: *Zarządzanie finansami. Teoria i praktyka*, red. W. Pluta, B. Bernaś, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2011 (praca w druku).
- [10] Mioduchowska-Jaroszewicz E., *Analiza wskaźnikowa działalności grupy kapitałowej – nowe podejście*, Przegląd Organizacji, (zgłoszony do druku).
- [11] Raciński A., *Problemy związane z przygotowaniem skonsolidowanego sprawozdania finansowego*, Monitor Rachunkowości i Finansów, nr 3/2005.
- [12] Rak J., Turyn J., *Rachunkowość i finanse grupy kapitałowej*, Difin, Warszawa 2004.
- [13] *Sprawozdanie finansowe jednostki po zmianach ustawy o rachunkowości od dnia 1 stycznia 2009 roku*, Buchalter 24/2008.
- [14] Wędzki D., *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Przepływy pieniężne a wartość dla właścicieli*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
- [15] Wędzki D., *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstw – kto, jakie, gdzie i kiedy składa*, Rachunkowość nr 1/2007.
- [16] *Zmiany w ustawie o rachunkowości. Nowe definicje od dnia 1 stycznia 2009 roku*, Buchalter 19/2008.

Streszczenie

Celem artykułu była charakterystyka metod konsolidacji sprawozdań finansowych i przedstawienie treści skonsolidowanych sprawozdań z uwzględnieniem rodzaju metody konsolidacji. Treść skonsolidowanego sprawozdania finansowego determinuje sposób oceny sprawozdań i metodologie wskaźników analizy finansowej. Artykuł wskazuje charakterystyczne cechy skonsolidowanych sprawozdań finansowych w zależności od metody konsolidacji. Cechy te powinny być uwzględnione w analizie finansowej grupy kapitałowej.

Słowa kluczowe: metody konsolidacji sprawozdań finansowych, skonsolidowane sprawozdanie finansowe, grupa kapitałowa, analiza finansowa.

**METHODS FOR CONSOLIDATION ANALYSIS OF FINANCIAL STATEMENTS
CAPITAL GROUP**

Summary

The purpose of the article was to characterize the methods of consolidation of financial statements and statement of the consolidated taking into account the type of consolidation. The consolidated financial statements determines how the evaluation reports and methodologies for indicators of financial analysis. The article suggests the characteristics of consolidated accounts, depending on the method of consolidation. These features should be included in the financial analysis group.

Keywords: methods for consolidation financial statements, capital group, financial analysis.

Translated by Edyta Mioduchowska-Jaroszewicz

EDYTA MIOUCHOWSKA-JAROSZEWICZ

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: emioduch@wneiz.pl

